

Egzamin po gimnazjum

Gimnazjalisto! Do prawdziwego testu zostały niecałe dwa miesiące. Dlatego już teraz warto poćwiczyć z „Gazetą”. Dziś drukujemy część humanistyczną przykładowego egzaminu, jutro – część matematyczno-przyrodniczą. Więcej testów znajdziesz w naszej książce (szczegóły poniżej)

Narodowe legendy

TEKST I

Niemal każde państwo i dynastia mają swój mit cudownych narodzin. Jak było z państwem Polan? Utrzymujemy się w tym nurcie.

„Cieszcie się zaiste, iżeśmy przybyli, a może nasze przybycie przyniesie wam obfitość dobra wszelakiego, a z potomstwa zaszczyt i sławę” – mówią tajemniczy Goście przybyli do Piasta, syna Chościska, i jego żony Rzepki na postrzyżyny. Tak opisuje narodziny nowej (pierwszej?) dynastii w dziejach polskich Galla Anonim. Jesteśmy u zarania państwa. Jak jednak oddzielić legendę od prawdy w tego rodzaju przekazach?

W średniowieczu, a i w czasach nowożytnych powstanie chrześcijańskiego państwa lub dynastii, a więc *sacrum*, nie mogło być dziełem przypadku. Miało nosić Boży stygmat. [...] Galla Anonim opisuje w swej *Kronice*, jak dwaj Goście „z tajemnej woli Boga” zostają odpedzeni przez mieszczan grodu księcia Popiela, szykujących się do uczty z okazji postrzyżyn jego synów. [...]

Dalej Galla pisze, że „oburzeni nie-ludzkością” poddanych Popiela przepędzeni Goście zostają zaproszeni do chatki prostego Oracza Piasta, biedującego na przedmieściach. Zapewniają o wdzięczności. [...] Gości na trwał w aurze cudownych zdarzeń. Piast jest biedny, nie ma nic, poza „beczulką dobrze sfermentowanego piwa” i ubitym prosiakiem. Ale „Goście każą spokojnie Piastowi nalewać piwo, bo dobrze wiedzieli, że przez picie nie ubędzie go, lecz przybędzie”. Mięso ubitego prosiaka i piwo podane przez Piasta-Oracza rozmnażają się niczym wino w Kanie Galilejskiej. Ubywa piwa natomiast w naczyniach Popiela: „ci, co ucztowali u księcia, znaleźli puste”.

Za okazane serce i gościnę tajemniczy posłańcy, w których domyśla-

my się Aniołów, wynagradzają kmiotka Piasta mitrą książęcą. Karzą jednocześnie niewdzięcznego władcę Popiela zagryzionego, „jak opowiadają też starcy sędziwi”, przez myszy na wyspie, zapewne poza granicami ówczesnego państwa Polan. [...]

Motyw Oracza, założyciela dynastii z wyroków Bożych, pojawia się nie tylko w Polsce. Również pierwszy legendarny władca Czech Przemysł w austriackiej potem Karyntii. Kronikarz czeski Kosmas w XII w. opowiadał z powagą, że w izbie na zamku w Wyszehradzie przechowywane są łapcie z łyka, w jakich chadzał Przemysł. Możliwi mieli zapamiętać, skąd się brał ich władca i że do ludu mógł się odwołać.

Jak się wydaje, motyw wywyższonego oracza ma swe korzenie jeszcze głębsze, nawet uwzględniając wielowiekową powszechność tego zawodu. Być może sięga aż do antycznych przekazów o Katonie lub Cincinacie, powołanych wprost z pola do służenia lubej ojczyźnie.

Cudowne zdarzenia, nawiązujące do Ewangelii, były państwu Polan bardzo potrzebne. Cuda wskazywały bowiem pokoleniom, że dynastia powstała wskutek interwencji Siły Wyższej, została naznaczona metafizycznymi zdarzeniami, w związku z czym poddani mieli być wierni i posłuszni późniejszym pomazańcom Bożym. Wiara chrześcijańska i przestrzeżenie *sacrum* władzy książęcej, a potem królewskiej stały się najistotniejszym lepiszczem państw i porządku społecznego w krajach europejskich aż do czasów Oświecenia i rewolucji francuskiej. Na tym to fundamencie trwała też Polska Piastowska, a potem Rzeczpospolita szlachecka.

[...] Atmosfera cudowności przenika też u Galla opowieści o chrzcie.

„Ten zaś Siemomysł spłodził wielkiego i sławnego Mieszka, który pierwszy nosił to imię, a przez siedem lat od urodzenia był ślepy”. Narodzenie polskiego państwa chrześcijańskiego miało być zatem przejrzeniem na oczy.

„Zaiste, ślepa była przedtem Polska, nie znając ani czci prawdziwego Boga, ani zasad wiary, lecz przez oświeconego [cudownie] Mieszka i ona także została oświecona, bo gdy on przyjął wiarę, naród polski został uratowany od śmierci w pogaństwie” – pisał Galla. [...]

Mistrz Wincenty rozbudowuje jeszcze bardziej elementy cudownych i mitycznych zdarzeń związanych z powstaniem Polski. Łączy je najpierw z imieniem rzymskiego Grakcha, który doprowadza Polskę do „światnego rozkwitu”. Czy ten przybysz wyglądający mowy, przytoczone *in extenso* przez kronikarza, to założyciel stolicy Polski Krakowa (nazwanego tak od imienia Grakcha)? [...]

Mistrz Wincenty pełnymi garściami czerpał także ze starożytności, zestawiając z polskimi dziejami podboje Aleksandra Macedońskiego i Cezara, wplatając w to na dobitkę dziełnych władców krakowskich Lestków i ich „Lechitów”. Tym samym zainicjował „obłęd lechicki polskiej historiografii” (termin Antoniego Małeckiego). Wywody o pochodzeniu Polaków od Lechitów zostały utrwalone później, od 1517, przez teorie sarmackie Miechowity. [...] Wiarę w narodziny Polski w aurze niezwykłych zdarzeń utrwalają także inne kroniki. Zmieniały się jednak interpretacje postaci i rzeczy: w *Kronice Wielkopolskiej* dwaj przybysze to „Aniołowie lub według niektórych męczennicy Jan i Paweł”. Tym razem cudownie mnoży się miód pitny, a nie piwo. No bo jakże to, gości z Nieba częstować pospolitym piwem, które pili je no kmiecie? ●

JERZY BESALA, MIT ORACZA,
„POLITYKA” NR 1, 7 STYCZNIA 2006.

¹ in extenso – w całości, bez skrótów

Zadanie 1. (0-1)
Galla Anonim twierdzi, że legendarnym założycielem pierwszej dynastii w dziejach Polski był

- A. Piast. C. Przemysł.
B. Popiel. D. Chościsko.

Zadanie 2. (0-1)

Postrzyżyny to obrzęd starsłowiański, który polegał na

A. rytualnym polaniu wodą lub zanurzeniu w wodzie; oznaczał duchową odnowę bądź przemianę.

B. trzykrotnym uderzeniu płazem miecza po ramieniu mężczyzny oraz wręczeniu pasa i ostróg.

C. włożeniu rąk na głowę mężczyzny i wypowiedzeniu improwizowanej modlitwy przez duchownego.

D. obcięciu chłopcu włosów i przejściu syna pod opiekę ojca; chłopiec poznawał prace typowe dla mężczyzn.

Zadanie 3. (0-1)

Tajemniczy posłańcy, wynagradzając Piasta za gościnę,

- A. ochrztili całą jego rodzinę.
B. przywrócili wzrok jego synowi.
C. powołali go wprost z pola do służby ojczyźnie.
D. uczynili z niego i jego potomków władców Polan.

Zadanie 4. (0-1)

Cudowne zdarzenia z postrzyżyn u Piasta nawiązywały do

- A. opisów z *Ewangelii*.
B. *Kroniki* Galla Anonima.
C. czeskich kronik z XII wieku.
D. historii starożytnego Rzymu.

Zadanie 5. (0-1)

Autor tekstu I twierdzi, że poddani powinni być posłuszni i wierni władcom piastowskim, gdyż

- A. oni sami wywodzą się z ludu.
B. ich władza pochodzi od Boga.
C. ich władza sięga antycznych wzorów.
D. zostali powołani na tron z pola.

Zadanie 6. (0-1)

Symbol przyjęcia przez Polskę chrześcijaństwa w X wieku według Galla Anonima to

- A. ukaranie przez Gości Popiela.
B. odzyskanie wzroku przez Mieszka.
C. rozmnożenie piwa i mięsa w czasie uczty.

D. wizyta tajemniczych Gości na postrzyżynach u Piasta.

Zadanie 7. (0-1)

Z tekstu I wynika, że *sacrum* to

A. dziedzina spraw religijnych; świętość.

B. dziedzina spraw doczesnych; świeckość.

C. przedkładanie rozumu nad sprawę wiary.

D. przedkładanie wiary nad sprawę rozumu.

Zadanie 8. (0-1)

W tekście I mit i legenda traktowane są jako wyrazy

- A. pokrewne. B. wieloznaczne.
C. bliskoznaczne. D. przeciwstawne.

Zadanie 9. (0-1)

Autor, pisząc o Polsce Piastowskiej, ma na myśli państwo polskie

- A. od X do XIV wieku.
B. od X do XVI wieku.
C. od X do XVIII wieku.
D. od XV do XVIII wieku.

Zadanie 10. (0-1)

Do dynastii, o której narodzinach pisze autor w tekście I, należą

- A. Mieszko I i Władysław Jagiello.
B. Władysław Łokietek i Ludwik Węgierski.
C. Zygmunt Stary i Kazimierz Jagiellończyk.
D. Bolesław Krzywousty i Kazimierz Wielki.

Zadanie 11. (0-1)

Tekst I ma charakter

- A. poetycki.
B. naukowy.
C. popularnonaukowy.
D. baśniowo-legendowy.

Zadanie 12. (0-1)

Średniowieczne kroniki, o których mowa w tekście I, pisane były w języku

- A. czeskim. C. łacińskim.
B. polskim. D. niemieckim.